

Професійна підготовка фахівців фізичної культури та спорту

УДК 378:796

Леонід Гнітецький

Сформованість знань студентів-першокурсників про сутність моральних якостей учителя фізичної культури

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз досліджень цієї проблеми. У сучасних умовах відбулося становлення нової гуманістичної парадигми національної освіти, зокрема в системі професійної підготовки вчителя фізичної культури. У суспільстві питання виховання незалежної, відповідальної, креативної індивідуальності вчителя займає особливе місце, оскільки серед студентської молоді спостерігається морально-духовний вакуум. Звичайно, усе це негативно позначається на моральному здоров'ї майбутніх учителів фізичної культури. Основні вимоги до морального виховання молоді знайшли своє відображення в Законі України «Про освіту», Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»).

Аналіз стану дослідженості питань морального виховання студентської молоді свідчить про постійну увагу вчених різних галузей знань до питань моралі й моральності на методологічному, теоретичному та практичному рівнях.

Проблема, пов'язана з формування моральності особистості, здавна цікавила філософів, педагогів, психологів.

Проблема моральності в міру своєї актуальності завжди була одним із важливих чинників наукових пошуків у філософії, соціології, психолого-педагогічній науці та практиці. Тому розуміння її значущості в становленні особистості простежується впродовж історичного розвитку цивілізації.

На історичному шляху еволюції людства простежується розуміння вагомості моралі в становленні особистості. До різних аспектів цієї проблеми звертались античні мислителі: Сократ, Платон, Арістотель.

Не обійшли увагою зазначену проблему вітчизняні вчені, починаючи з епохи Київської Русі (Ларіон, Святослав, Володимир Мономах), а також відомі просвітителі П. Могила, Г. Сковорода, К. Ушинський, Г. Ващенко, І. Огієнко, Б. Грінченко, А. Макаренко, В. Сухомлинський, М. Стельмахович та ін.

У сучасний період розвитку й реформування освіти значну наукову цінність має звернення вчених до освітньо-виховного досвіду, висвітлення закономірностей, що можуть бути основою для процесу морального виховання студентської молоді. У зв'язку з цим особливий інтерес викликають теоретичні концепції та експериментальні дослідження українських педагогів, психологів (Г. Костюка, М. Фіцули, І. Бега, І. В. Андрущенко, М. Боришевського, І. Зязюна, О. Сухомлинської, К. Черної, М. Кричфалушій, Н. Іщук, В. Білоусова й ін).

Мораль – це система норм і принципів поведінки людей у ставленні один до одного та до суспільства, форма соціальної культури, що виконує ціннісно-орієнтаційні й регулятивні функції.

Процес морального виховання розглядаємо як цілеспрямовано організовану систему взаємодії: студент–викладач, студент–студент, студент–оточення, а процес морального розвитку – як взаємодію зовнішніх і внутрішніх факторів.

Внутрішні фактори є досить широкими й характеризуються різними ознаками, такими як внутрішня позиція, сприйнятливність, виховні можливості, духовні потреби, переконання тощо.

Процес морального виховання студента – майбутнього вчителя фізичної культури – полягає в закономірному оволодінні ним відповідними знаннями в навчально-виховному процесі, умінні бачити моральну основу в змісті дисциплін, систематизувати ці знання та перетворювати їх у переконання. У цьому контексті моральне виховання має загальнопедагогічне значення, оскільки воно є обов'язковим елементом навчання, впливає на формування моральної особистості.

І. Грязнов зауважує, що проблема морального виховання – це частина загальної соціальної проблеми взаємин між людьми, що визначається суспільними відносинами, ідеологією та мораллю. В умовах демократичної дійсності – це частина проблеми педагогічного аспекту гуманізму, професійної етики, питань відповідальності змісту морального виховання характеру суспільної моралі як важливої об'єктивно існуючої закономірності виховного процесу [4].

Під формуванням розуміємо «сукупність прийомів і способів соціального впливу на індивіда, який має на меті створити у нього систему цінностей як концепцію життя» [1].

Педагогічна діяльність викладачів ВНЗ відзначається особливо високою соціальною відповідальністю, адже їхні зусилля спрямовуються на підготовку еліти нації, від рівня знань та вмінь яких залежить якість соціально-економічної, політичної, культурної розбудови формування національної свідомості й моральної її громадян.

Аналіз поняття «моральні якості», здійснений у працях В. Сухомлинського, І. Беха, Г. Костюка, А. Алексюка, М. Кричфалушій, В. Белорусова, З. Васильєвої, О. Сухомлинської, А. Сембрат, Н. Іщук, В. Болотіна та інших, дав нам підставу трактувати його сутність як усталені риси характеру особистості, що визначають її відносини з людьми, характеризують ставлення до себе й довкілля, а також є усвідомленими й внутрішньо прийнятими нею правилами поведінки в суспільному житті.

Зауважимо, що сьогодні завдання моральних якостей у студентів – майбутніх учителів фізичної культури – має велике соціальне значення, оскільки що на сучасному етапі в суспільстві певним чином відбулося знецінення моральних якостей. Отже, формування й моральний розвиток студентів – майбутніх учителів фізичної культури, – на нашу думку, є одним із найбільш актуальних завдань викладачів ВНЗ, адже саме вони повинні забезпечувати духовно-моральний розвиток сучасних студентів.

Завдання дослідження – виявити рівень знань студентів-першокурсників про сутність моральних якостей учителя фізичної культури.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Соціологічне дослідження студентів здійснювали на базі інституту фізичної культури та здоров'я Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Опитано 79 студентів-першокурсників, які навчаються за різними спеціальностями. Для досягнення мети застосовано такі **методи**, як теоретичний, психологічний, цілісно-системний.

Студентський вік – важливий етап становлення й диференціація «Я», засвоєння моральних знань, формування моральних почуттів, набуття навичок моральної саморегуляції. На нашу думку, становлення моральної самосвідомості студента варто розглядати як результат соціалізації його особистості.

Підсумковий аналіз опитування, бесід підтвердив наше теоретичне положення про наявність трьох рівнів сформованості знань про моральні якості особистості. Ці рівні відображають наявність у неї сукупності якостей, які відбивають сутність моральної вихованості особистості. Умовно виділеним трьома рівнями сформованості знань студентів про сутність моральних якостей учителя фізичної культури надано певні якісні характеристики.

Високий рівень. Студенти-першокурсники мають відповідні знання про сутність моральних якостей учителя фізичної культури. Крім того, вони вміють їх аналізувати, оцінювати їхнє значення у фізкультурно-спортивній діяльності.

Середній рівень. Студентам першого курсу цього рівня властиве часткове розуміння сутності моральних якостей учителя фізичної культури.

Низький рівень. Студенти-першокурсники мають елементарні знання про сутність моральних якостей учителя фізичної культури та їх значення в практичній діяльності педагога.

У процесі дослідження високий рівень знань про сутність моральних якостей учителя фізичної культури характерний для 11,4 % студентів; середній – 42,2 %; низький – 46,4 %. Крім того, з'ясовано, що опитані студенти усвідомлюють необхідність знань про сутність таких моральних якостей учителя фізичної культури, як чесність, справедливість, відповідальність, увічливість, гідність, доброзичливість, толерантність, милосердя, добродушність тощо, але не вміють правильно пояснити їхню сутність.

Зауважимо: одержані дані свідчать про те, що в студентів знання про значення моральних якостей учителя фізичної культури різнобічні, неповні та не глибоко усвідомлені.

Процес морального виховання передбачає не лише формування позитивних якостей, а й у цілому мобілізацію майбутніх фахівців на розв'язання моральних проблем у професійній діяльності.

Одним із запитань анкети було: «Наскільки важливо сьогодні формувати моральні якості в студентської молоді?» 46,7 % респондентів вважають, що в наш час дуже важливо формувати моральні якості в майбутніх учителів фізичної культури. На думку студентів, на майбутніх фахівців покладено багато сподівань і надій, адже вони повинні бути не тільки розвиненими, ерудованими, володіти навичками практичної діяльності, а й мати, насамперед, високий рівень морально-духовної вихованості.

У процесі дослідження виявлено, що 21,5 % опитаних студентів оцінюють свої знання про сутність моральних якостей учителя фізичної культури на «добре»; 53,2 % – «задовільно»; 25,3 % – «незадовільно».

Крім того, вивчення оцінки знань про моральну свідомість засвідчило, що в більшості респондентів вони задовільні. Цей пояснюється тим, що сьогодні все менше уваги звертається на мотивацію самовдосконалення та саморозвитку, самоаналізу власної системи життєвих цінностей.

Висновки. Отже, результати соціологічного дослідження свідчать про недостатній рівень сформованості знань студентів-першокурсників про сутність моральних якостей учителів фізичної культури. Під час бесід з'ясовано, що студенти-першокурсники мають обмежені, елементарні знання про сутність моральних якостей учителя фізичної культури.

Перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів знань студентів-першокурсників про сутність моральних якостей учителя фізичної культури. Перспективу дослідження вбачаємо в розробці теоретичних засад сутності моральних якостей учителя фізичної культури.

Джерела та література

1. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. Кн. 2 : Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – 344 с.
2. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання : наук.-метод. посіб. / І. Д. Бех. – К. : ІЗМН. 1998. – 204 с.
3. Болотіна В. Ю. Моральне виховання старшокласників у процесі вивчення зарубіжної літератури в загальноосвітній школі : автореф. дис.... канд. пед. наук / В. Ю. Болотіна. – К., 2001. – 18 с.
4. Грязнов І. О. Система морального виховання майбутніх офіцерів-прикордонників : монографія / І. О. Грязнов. – Хмельницький : Вид-во Нац. Держ. прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького, 2004. – 370 с.
5. Ішук Н. Справедливість як професійно важлива цінні майбутнього вчителя фізичної культури / Н. Ішук // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. – № 2 (22). – С. 19–23.
6. Кричфалушій М. В. Загальнолюдські моральні цінності майбутніх спортивних педагогів / М. В. Кричфалушій // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2009. – № 3 (7). – С. 27–31.
7. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті «Освіта України». – 2002. – 23 квіт.
8. Сухомлинська О. В. Духовно-моральне виховання дітей та молоді: загальні тенденції й індивідуальний пошук / О. В. Сухомлинська. – К., 2006. – 44 с.

Анотація

У статті розкрито рівні сформованості знань студентів-першокурсників про сутність моральних якостей учителя фізичної культури. У процесі дослідження виявлено, що високий рівень знань про моральні якості вчителя фізичної культури характерний для 11,4 % студентів; середній – 42,2 %; низький – 46,4 %. Результати дослідження показали, що більшість студентів-першокурсників усвідомлюють необхідність знань про сутність моральних якостей учителя фізичної культури. 46,7 % опитаних вважають, що нині дуже важливо формувати моральні якості в майбутніх учителів фізичної культури.

Ключові слова: мораль, моральні якості, вчитель фізичної культури студент, знання.

Леонид Гнитецкий. Сформированность знаний студентов-первокурсников о сущности нравственных качеств учителя физической культуры. В статье установлены уровни сформированности знаний студентов-первокурсников о сущности нравственных качеств учителя физической культуры. В процессе исследования установлено, что высокий уровень знаний о сущности нравственных качеств учителя физической культуры был характерен для 11,4 % студентов; средний – 42,2 %; низкий – 46,4 %. Результаты исследования показали, что большинство студентов-первокурсников осознают необходимость знаний о сущности нравственных

качеств учителя физической культуры. 46,7 % опрошенных считают, что сегодня очень важно формировать моральные качества у будущих учителей физической культуры.

Ключевые слова: мораль, моральные качества, учитель физической культуры студент, знания.

Leonid Gnitetskyi. Formation of Knowledge of the First-year Students About the Nature of Moral Qualities of a Teacher of Physical Culture. The article reveals levels of knowledge of first-year students about the nature of moral qualities of a teacher of physical culture. During the research it was found out that high level of knowledge about the nature of moral qualities of a teacher of physical culture was characteristic for 11.4 % of the students; medium – for 42.2 %; low – for 46.4 %. The results have shown that the majority of first-year students are aware of the need of knowledge about the nature of moral qualities of a teacher of physical culture. 46.7 % of the respondents believe that nowadays it is very important to shape the moral quality of future teachers of physical education.

Key words: ethics, moral character, teacher of Physical Education, student, knowledge.